

SZOCZIALIZMUS ÉS HAZAFISÁG.

... oly eszméket, melyek egyszer általánosakká, váltak elnyomni s azoknak következeit elhárítani nem lehet s az egyes nép vagy ország; bármennyire hatalmas is legyen, magát az ilyen eszmék hatása elöl sem zárhatja el.

... minden kor saját eszméinek kivételére csak azon eszközöket használhatja fel, melyeket számára a múlt előkészített.

B. Eötvös József.

Nem lehet ma már kétséges — az elméleti kutató előtt ép oly kevésbé, mint a tisztán látó gyakorlati politikus előtt — hogy a közel jövő történetét két hatalmas társadalmi irányzat egymáshoz való viszonya fogja meghatározni: a nemzeti és a szocializmus. A nyugateurópai fejlődés, melynek mi szükségkép és kikerülhetetlenül utána ballagunk, számunkra valóságos szociológiai laboratórium, melyben megfigyelhetjük és tanulmányozhatjuk a társadalmi élet ama jelenségeit, melyek valamivel elkésve s többé-kevésbé deformálódva minket is foglalkoztatni fognak.

Így volt ez, kivétel nélkül, nemzeti életünk minden alapvető átalakulásával s a külföldi példák fontosságát mindenha felismerték azok a férfiak, kik válságos időkben a nemzet méltó vezérei voltak.

Másrészt népünk ezen bölcs tanítómestereivel szemben állott minden korban és időben — őket gyanúsítva, rágalmozva vagy bántalmazva — a politikusok egy másik fajtája, kik a külföldi haladásról mit sem akartak tudni, kik jó- vagy rossz-

hiszeműleg azon bornírt meggyőződésben voltak, hogy nemzeti életünk problémái a többi világtól elválasztható kizárólagos hun-szittya-magyar kérdések, melyeket egy túlélt régirend urai kényük-kedvük szerint oldhatnak meg, mint akár csak úri-székeik vagy megyéik ügyeit.

E két áramlat harcát nem kell itt bővebben jellemezni: hisz európai műveltsége, hatalmas tudása és nemes szíve egész erejével festette meg Grünwald Béla halhatatlan *Régi Magyarországában*.

A helyzet ma körülbelül ugyanaz. Európa és a művelt világ fejlődésének egy egészen új fázisában hatalmasan előrehaladt, melybe már mi is megtettük az első lépéseket. És azok a nagy problémák, melyek ma a Nyugaton a legjobbak és legokosabbak elméit lázasan foglalkoztatják, előbb utóbb a mi nemzeti életünknek is alapvető feladatai lesznek. Nem lehet előlük kitérni. A rövidlátó félelem vagy gyűlölködés nem használ. Szemébe kell nézni a társadalmi fejlődés ezen legújabb termékének — megváltó Messiást avagy pusztító sátánt lássunk is benne. Mert a társadalmi struczpolitika a legnagyobb nemzeti szerencsétlenség. Nekünk pedig éppen különösen nagy okunk van ennek az olykor a legkülönbözőbb eszmék, vágyak és törekvések legtarkább köntösét viselő rejtelmes idegennek nyugodtan és félelem nélkül a szemébe nézni. Mert a szerencsésebb nyugaton erős, homogén, nemzeti államok foglalkoznak vele, míg minálunk még korántsincs befejezve a nemzeti állam végleges kiépítésének munkája s lehet, hogy ez a legújabb társadalmi alakulat legyőzhetetlen akadályokat gördít a magyar politika utolsó évszázadának leglelkesebb törekvései és legforróbb reménységei elé. Halljuk is szerte: a szocializmus és a nemzeti egymást kizáró fejlődési tendenciák. A szocializmus tönkre fogja tenni a nemzeti államokat. A szocializmus az ő céljait csak a nemzetek romjain valósíthatja meg, hisz a „proletárnak nincs hazája”. Nálunk ugyanilyen dolgokat mondanak — természetesen kissé finomabb formában — s a *hazátlan bitangság* vádjára az ekként megtiszteltek, kevés kivétellel, a hazátlan bitangság elkeseredett és fogcsikorgató poseával válaszolnak . . . Semmi kétség: itt egy állami létünket alapjában érintő kérdéssel állunk szemben s azt tisztázni igyekezni kell mindenkinek, a kinek nemzeti fejlődésünk szívéen fekszik. De a szocialista sem térhet ki előle, hisz — ha a nemzeti és a szocializmus egymást csakugyan megsemmisítő irányzatok —

tudnia kell, hogy legnagyobb ellensége milyen hadállásaiból fenyegeti legjobban az ő még gyöngé pozícióit?

E sorokban tehát azt szeretném röviden megvizsgálni, hogy korunk e két fő társadalmi irányzatának vagy — mint Eötvösünk mondotta volna — uralkodó eszméjének mi az egy máséhoz való viszonya és a nyugati fejlődés milyen tanulságokat nyújt e tekintetben?

* * *

A fiatalságán már túllévő s férfikorát élő nemzetivel kezdem. A nemzeti áramlat keletkezésében a feudalizmust és jobbágyságot felváltó, az iparon és kereskedelmen alapuló modern gazdasági rendnek volt elkerülhetetlen eszmei terméke. Tehát eredetében határozottan burzsoa avagy a mi ezzel egyet jelent liberális. A középkori rend minden békójának megtörésére, a feudális urak politikai és gazdasági hatalmának megsemmisítésére, az egy államon belül egymástól elzárkózó kormányzati testek megszüntetésére, az egyre gyarapodó új termelés érdekében egységes országos piacokra, lehetőleg nagy, helyi megkötöttségektől szabad fogyasztási területek biztosítására volt szükség. Az egész mozgalom egy államon belül a lehető legteljesebb egységesítés szüksége volt. Jó, gyors és akadálytalan forgalom. Egységes és biztos adminisztráció és jogrend, mely megfelel a mozgó tőke szükségleteinek. A nagy földbirtokot dédelgető törvénykezés átgyúrása az iparúzó és kereskedő polgárság érdekében. És mindezek a gazdasági tendenciák kifejlesztették — hogy *később hatalmas, önálló, autonóm erőkké tegyék* — a helyi, partikuláris érdekekben túlmenő, egy a közös múlt vagy faj és nyelv által összefűzött, az egész államra, annak minden osztályára és polgárára kiterjedő általános és egységes *nemzeti* érdekeket.

A feudális nemesség és klérus s itt-ott az autokrata királyság kínos súlyát elviselhetetlennek érző összes népelemek — tehát a polgárság és a proletariátus — a nemzeti eszmék és érzelmek mámorában szövetkeztek közös kizsákmányolóik ellen. A harc eredménye mindenütt: a polgárság győzelme, ki fegyvertársát, a proletariátust, cserbenhagyva az alkotmány régi elemeivel őt kielégítő kompromisszumot kötött, az immár közös ellenség, s mindkettőjüket ostromló vagyontalanok ellen. A nemzeti államok létrejönnek túlnyomó részben a proletárok és parasztok nagy tömegeinek erejével a megnyirbált hatalmú nemesség és az uralkodóvá lett burzsoázia javára.

A felszabadító, testvéresítő, egyenlősítő nemzeti-liberális mánomnak és lelkesedésnek vége: a nemzeti állam politikáját, törvényeit, hatalmainak eloszlását az ingatlan és ingó tőkének új szövetsége szabja meg a polgárság által megteremtett anyagi, szellemi és erkölcsi kultúra aegise alatt.

Jól tudom, hogy ez a kép nagyon vázaltszerű. Jól tudom, hogy a nemzeti mozgalom a hatalmi tényezők különböző eloszlása s az anyagi és szellemi kultúra eltérő fokai szerint az egyes államokban — így nálunk is — igen változatos formákat és színeket vett fel. Mégis nagyban és egészben ezek a nemzeti irány legmélyebb gyökerei s mai jellegét ilyen fejlődéséből jól megérthetjük.

Nemzeti irány eredetileg annyit jelentett, mint minden partikularizmus romjain egységbe, közös műveltségbe, közös törekvésekbe, közös ideálokba egyesíteni egy állam egész népességét.

Nemzeti irány annyit jelentett, mint a törvény előtti egyenlőség alapján, a társadalom minden egyes polgárának szabad erő kifejtése alapján, létrehozni egy állam területén belül a jólét, a kultúra, a boldogság lehető legnagyobb fokát.

Nemzeti irány annyit jelentett, mint az egész souverain nép önrendelkezési joga sorsa intézésére, közös érdekei fejlesztésére.

Ez volt a nemzeti törekvések gondolat- és érzelmvilága, azoknak fénykorában — mondjuk a jobbágyfelszabadító liberalizmus idején. Ennek legnagyobb gondolkodói képtelenségnek érezték volna oly hazafiságért lelkesülni, mely nem a népért van, azért a népért, a mely minden nemzeti erő és kultúra forrása.

Nem azt mondom ezzel, hogy a vezérek tettei mindenben megfeleltek volna ennek az eszmének. De tény, hogy a nagy nemzeti élet-halálharc hősei abban a hitben voltak, hogy az *egész* nemzet megváltásán fáradoznak.

A harc láza után egy másik generáció veszi kezébe a társadalmi vezetést, kik apáik ideáljait félretéve az általuk kiküzdött hatalmi pozíciót egy új osztályuralom megszilárdítására fordítják.

A nemzeti gondolkör tetemes változást szenved. A nagy egységesítő, népfelszabadító, egyenlősítő törekvésekről keveset hallunk. Helyettük egy igen számító és igen jövedelmező közgazdasági tevékenység foglalja el az emberek lelkeit. Képzelt-

hetetlen vagyonok és gazdagságok keletkeznek, melyek egyre fokozzák a pénzutáni szomjúhozást. A kapitalizmus mindig új és új piacokra vágyik, lehetőleg olcsó munkaerőt kíván, s minden hatalmi erővel igyekszik meggazdagodni a barbár törzsek és gyöngébb nemzetek rovására.

A hazafiság egész eszmetára átváltozik. Azok, a kik egykor vérükkel küzdöttek érette, megborzadnak, hogy mi lett belőle. A nagy demokratikus elvekről, a nép felemeléséről legfeljebb csak hazug frázisok vannak benne; e helyett gyarmatosítás, imperializmus a jelszó: minél nagyobb gazdagság, minél több ember szolgálata árán. A főideál többé nem az egész nemzet, hanem bizonyos tenyészpolitika: konzerválni kell a »honalapító«, »nemzetfentartó« elemeket, a »történelmi családokat« és természetesen azokat, kik a pénzarisztokráciából ilyenekké szeretnének válni. A nemzeti kultúra többé nem a lelkek szabad szárnyalása, mely részt akar venni a faji, környezeti, gazdasági erőknél s a történelmi múlt fejlődésének megfelelően az emberi civilizáció munkájában, átvéve s megfelelően asszimilálva mindazokat a kulturkincseket, melyeket a többi népek termelnek. A nemzeti kultúra hovatovább osztálykultúrává válik, bizonyos elavult előítéletek fentartására, új törekvések távol tartására, szóval egy oly eszmekör ápolására, mely az uralkodók hatalmi pozíciójának legjobban megfelel. Ép azért retteg a természettudományoktól és túlnyomó részben elavult, dogmatikus történelmen s a valláson épül fel. A nemzeti vallásossá, és konzervatívvá lesz. A patriotizmus nacionalizmussá fajul.

A nemzeti lesz főcsatakiáltása minden maradi törekvésnek és az elnyomott néposztályoknak minden újabb küzdelmet igazságosabb jog- és vagyonmegosztás után, mint a haza elleni merényletet denuncziálják.

A nemzeti mindinkább az önző reakzionárius politika bitorolt cégére lesz. Ezzel a nemzetivel találta magát szemben az öntudatra ébredt szocializmus.

Miként a nemzeti a polgárság anyagi és szellemi törekvéseinek volt összefoglaló jelszava, úgy a szocializmus a gépipar által létrehozott bérmunkás proletariátus összes anyagi és erkölcsi ideáljainak a synthezise.

És egészen úgy, a mint az uralomra került polgárság nemcsak az anyagi termelés és elosztás rendjét határozta meg, hanem a kor általános eszmei és erkölcsi jellegét is: akként a felszabadulásáért küzdő proletariátus a gazdasági átalakulás

mellett egy új, integráns kultúrával akarja a régit helyettesíteni.

Kétségtelen, hogy még abban is, a mit ma *tudományos szocializmusnak* neveznek, igen sok van, a mit a társas együttlét törvényeinek behatóbb megismerése pontatlannak vagy helytelennek mutatott ki vagy fog kimutatni.

Mégis a modern szocializmus törekvéseinek egy része — és pedig épen az, a mi benne a társadalmi fejlődés egy új korának eljövételét jelenti — kettős tudományos valószínűsége támaszkodik:

1. Arra a meggondolásra, hogy a termelési eszközöknek közös tulajdonba való vétele megfelel az emberiség túlnyomó többsége legéletbevágóbb érdekeinek s hogy ez a törekvés nem utópia, vagyis a mai gazdasági erők mellett nemcsak megvalósítható, de azok kellő kihasználásának és fejlesztésének egyenesen föltétele.

2. Arra tényre, hogy ennek a szocialista lelkiállapotnak már ma az objektíve kimutatható társadalmi tünetek egyre gyarapodó sora felel meg.

Szocializmus — lehámozva e fogalomról mindent, a mi abban esetleges, tudománytalan vagy pusztá propaganda — annyit jelent, mint a tulajdonnak mai *túlnyomóan* magán formája helyébe, annak *túlnyomóan* kollektív formáját helyezni.

Szocializmus annyit jelent, mint a termelés és fogyasztás-mai anarchiája helyébe az előre kiszámító rendet és tervszerű összeműködést léptetni az államon belül és az államok között egyaránt — a produktív munkájukból élő nagy néptömegek javára, kiküszöbölve minden improduktív tevékenységet s munkanélküli jövedelmet.

Szocializmus annyit jelent, mint minden kizsákmányoló politika romjain az anyagi és szellemi termelés közös érdekeibe egyesíteni minden népet és államot, az egész emberiséget a lehető legtöbb ember legnagyobb anyagi és szellemi jóléte érdekében.

Nyilvánvaló most már, hogy *a szocializmus és a nemzeti tiszta, az osztályérdek által el nem ferdített fogalma között semmi néven nevezendő ellentét nincs*, sőt, hogy a szocializmus egyenes folytatása a nagy nemzeti küzdelmek egyenlősítő, jobbágyfelszabadító s a kultúrát felemelő törekvéseinek! s mindkét irányzat joggal tekintheti legmélyebb alapjának a liberális állambölcselet Bentham-i elvét. A célokban és eszményekben nincs különbség,

csak az eszközök változtak. Ma már nem a szabadság elve biztosítja a további fejlődést, (mely helyes volt addig, míg a középkori világ békóinak lerázásáról volt szó), hanem a szervezés, a tervszerű kooperáció, az anyagi jólét biztosítása a legszélesebb néprétegek számára.

A nemzeti irány legkiválóbb gondolkodói s közöttük első sorban Eötvös, tisztán látták azt a nagy lélektani törvényt, mely szerint tartósan csak oly állam vagy nemzet állhat fenn, mely polgárait közös érdekekbe egyesíti s mely a népesség túlnyomó többségére nézve az együttélés eme formáját kedvezővé teszi.

Az ál-nemzeti erről a megmásíthatatlan törvényről megfeledkezett és azt hiszi, hogy a nemzet nagy többségére állandóan rá lehet nyomni az igát ínség-napszámok mellett s a nemzeti dicsőség szent nevében. Elfelelte, hogy minden társadalmi érték forrása és mértéke kizárólag az ember s hogy szükségkép hamis és bitorolt minden olyan szociális elmélet, melyet más »javakban«, mint az emberek boldogsága — életüknek szebbé, jobbá, tartalmasabbá tétele — akarnak kifejezni. A nemzeti dicsőség a nemzetet fentartó produktív munkások szempontjából nem jelenthet mást, mint az anyagi és szellemi kultúra legintenzívebb és legextenzívebb fokát, mint azt, hogy a nép vagyonos, egészséges, okos és művelt, hogy nagy tudósoknak és művészeknek adott életet. De ha nemzeti dicsőségként; más népek leigázását, a régi tradíciók bálványozását, a vallásos ihletét, az uralkodóosztályhoz való hűséget magasztalják: csak meg kell mérni ezeket a nemzeti kincseket azon a csalhatatlan mérlegen, melyet előbb említettem, hogy belássuk, hogy ezek csak papiros értékek, melyeknek nincs érczfedezetük a nemzet boldogságában, csak a kizsákmányoló kisebbség anyagi és hatalmi érdekeiben.

Tényleg az a nemzeti, mely megalkotta a mai nemzet-államokat, sosem gondolt ilyen dicsőségre, hanem egyedül és kizárólag a békés nemzeti lét vagyont és kultúrát fejlesztő dicsőségére gondolt. Bármily furcsa is, de úgy van, hogy annak a nemzetinek, melyet ma a nacizmus Európa-szerte a tisztavérűségben, a hadierkölcökben, a vallásban és az antiszemitizmusban keres, semmi köze sincs ahhoz a nemzetihez, mely a nemzeti államokat megteremtette, de igenis főtámasza annak a »zsidó« mozgatókének, melyet ő az elméletben annyira megvet s a gyakorlatban oly hűségesen kiszolgál.

A valódi nemzetfejlesztő és kiépítő politikának tehát egyedüli folytatója csak az az irány lehet, mely a hatalmi és osztályérdekek kiküszöbölésével minden áron és minden eszközökkel a jogot, a vagyont és a kultúrát az egész népre ki akarja terjeszteni: nem alamizsnaként, sem »szociális olaj csepp« okából, hanem azért, mert ebben találja egyedüli módját az emberrétevének a nemzeti kultúrának — az emberiség közös ideáljai érdekében.

A ki elfogulatlan szemmel nézte az utolsó évtizedek nyugateurópai történetét, be fogja ismerni, hogy ez a politika — tisztán, határozottan, habozás nélkül — csak egyetlen párt zászlajára van felírva és ez a párt a szocializmus.¹

A többi pártok a meglévő hatalmi érdekeket kívánják megóvni s a polgárság ama töredéke, mely hű maradt a nemzeti eredeti és tiszta fogalmához, erőtlen ezen politika folytatására nem annyira számánál, mint az elavult liberális doktrína taktikájánál és eszközeinél fogva.

Mindenütt, a hol a polgárság tovább vitte valamivel a valódi nemzeti tradíciókat, azt csak a szocializmussal szövetkezve tudta elérni. (Legjobb példáját Franciaországban látjuk.) Így mindenütt a szocializmus átveszi a nemzeti törekvéseknek tiszta, osztályérdektől ment ideáljait, hogy azokat a változott gazdasági és hatalmi viszonyoknak megfelelően továbbfejlessze.

S miközben a »nemzeti« ellen heves harczot intéz s magát hazátlannak jelenti ki, alig veszi észre, hogy törvényes örökségébe lépett a jobbágyfelszabadító, az emberi jogokért küzdő nemzetinek.

A harcz hevében az ember nem disztinguál, hanem mindenre rátör, a hol az ellenség nevét hallja.

A szocializmus sem tudott eléggé disztinguálni. A rettenetes tömegnyomor, a törvénytelen üldözések, a börtön és száműzetések idején elhitte, hogy a nemzeti *en bloc* egy haladásellenes és kizsákmányoló alakulat.

»A régi társadalom életföltételei — mondja a *Kommunista Kiáltvány* — már elpusztultak a proletariátus életföltételeiben. A proletár vagyontalan; az ő viszonya feleségéhez és gyermekei-

¹ Ezt az igazságot ma már a szocializmus ellenségei is kezdik elismerni. Így egyik leghevesebb támadója Max Nordau ezt mondja róla: ” . . . elméleti képtelensége ellenére már harmincz év alatt nagyobb javításokat hozott létre, mint évezredek államférfiainak és filozófusainak bölcsessége.”

hez miben sem egyezik a polgári családi kapcsolattal; a modern ipusztuáialis munka, a tőke alatti leigázottság, mely ugyanaz Angliában, mint Franciaországban, Amerikában, mint Németországban, minden nemzeti jelleget levett róla. A törvények, az erkölcs, a vallás számára mind megannyi polgári előítélet, melyek mögött ugyanannyi polgári érdek lappang.«

Ez a kép tényleg megfelelt az 50-es évek állapotának s kellő okát adja a proletariátus nemzetellenességének.

De azóta nagyot fordult a világ. A szocializmus a kultúr-államokban a nemzeti élet minden terén lényeges faktorrá lesz. Nemcsak a gazdasági életet befolyásolja egyre jelentékenyebb mértékben fegyelmezett munkásszervezetei hatalmával, nemcsak döntővé válik olykor szava a politikai ügyekben, de a tudományos és művészeti alkotások terén is elsőrangú képviselői akadnak. A szocializmus beleilleszkedik a nemzeti állam szervezetébe s miközben saját eszményeit szolgálja, a politikát, gazdaságot, művészetet és tudományt a saját perspektívájából műveli, a nemzeti termelés minden ágának új szint és lendületet ad. Mert a fejlődés jelenlegi fokán az emberi kultúra érdekeit csak a nemzeti útján lehet szolgálni és előrevinni. Minden alkotó lélek magán hordja annak a milieunek nyomait, a melyből kikerül s a melyben él és épen ez az, a mi a nemzeti lényegét kiteszi.

A míg különbségek lesznek a milieuban, addig lesznek különbségek a problémák megragadásának és megoldásának módjaiban is. Az az egységes kulturkörnyezet, melyet a közlekedési eszközök hihetetlen fejlődésével a messze jövő létre fog hozni, még nincs itt.

Ma az emberi civilizáció egyedüli szervei a nemzeti kultúrák.

Persze nem arra a nemzeti kultúrára gondolok, mely szellemi védvámokat akar behozni csak azért, hogy harmadrendű emberek jól értékesíthessék tudományos és művészeti portékáikat, melyek, a külföldi verseny bebocsátása mellett, mint értéktelen lomok félredobtatnának, hanem arra a nemzeti kultúrára gondolok, melyet gróf Andrássy Gyula oly tisztán és nemes egyszerűséggel így határozott meg:

»A társadalom és benne az egyén a múlt hatása alatt áll. Ez a múlt, az éghajlat, a faji összealkotás s a számtalan nagy és apró esemény hatásának foglalata az egységes életet élt társadalom jellemére és fölfogására reányomja különleges

bélyegét. Ha a társadalom számottevő része valamely munkával komolyan, behatóan és őszintén foglalkozik, e különleges bélyegre az eredmény jellegén is ráismerhetni. Így keletkeznek az egész emberiséget közösen és egyenlően érdeklő foglalkozási ágakban is, a gondolatvilág azon részeiben is, a melyeknél minden európai ember ugyanazt keresi és egyenlő eszményeknek szolgál, külön nemzeti iskolák, melyek e nemzetek büszkeségét alkotják s a művelődést sokoldalúvá, gazdaggá teszik. A mi intenzív nagy munka végső következménye lehet csak s csupán akkor jogosult, ha mintegy természetszerű, önkénytelen gyümölcse a gondolkozás és érzés hasonlatosságának. Nemzeti irányú és nemzeti stílű fejlődésnek csak egy útja van: a nemzet intelligenciájának intenzív, erős, őszinte munkája.«

Ebben az öntudatlanul nemzeti kultúrát fejlesztő munkában a szocializmusnak már ma nagy szerep jutott laboratóriumokban, könyvtárakban, egyetemeken, és atelierekben, nem is beszélve ama közvetett kulturfejlesztés fontosságáról, mely a széles néprétegek anyagi és erkölcsi felemelésében áll s mely a szocializmus tulajdonképeni küldetése.

És tényleg a szocializmus internacziionalizmusa csakhamar azzá lesz, a mi abban fontos, lehetséges és keresztülvihető, azzá, a mit az *erfurti programm* bölcsen így állapít meg:

»A munkásosztály érdekei minden kapitalista termelési renddel bíró országban ugyanazok. A világforgalom kiterjedésével és a világpiacra való termeléssel minden egyes ország munkásainak helyzete függőbbé válik más országok munkásainak helyzetétől. A munkásosztály felszabadítása tehát oly feladat, melyben egyenlően osztoznak minden kulturország munkásai. Ebben a tudatban *egynek* érzi s jelenti ki magát Németország szociáldemokrata pártja minden más ország osztálytudatos munkásaival.«

Ez nagyon világos és nagyon érthető dolog. A munkásosztály helyzetén nem lehet addig javítani, a míg pl. a szervezetlen olasz munka lenyomja a szervezett német munka bérét. Ez ugyanaz az internacziionalizmus, melyet a nagybirtok, a czukorgyárosok, a különböző kartellek már rég folytatnak s a melyet ugyanaz a sajtó, mely a szocializmust hazátlan bitangsnak minősíti, alázatos tisztelettel szokott följegyezni. Pedig a különbség csak az, hogy ez kevés gazdag ember, fényes bankettekkel kísért, saját zsebüket ápoló internacziionalizmusa, míg a szocializmusé a sok millió munkás szegény

ember fényességektől ment, egy magasabb kultúrát teremteni akaró internacizálizmusa.

És tényleg Nyugaton mindenütt a szocializmus vezérei hova-tovább a *par excellence* nemzeti politikusok, mert az ő nemzetköziségük csak nemzeteik békés és zavartalan kulturfejlődését akarja biztosítani. A produktív nemzeti munka minden ága felismeri bennük hivatott vezéreiket. A szellemi és testi munka olyan szövetsége létesül, a milyenre eddig példa nem volt a történelemben. És mikor Bebel Brémában kijelenti, hogy a *német szociáldemokrácia utolsó csepp véréig fogja védelmezni Németország jelenlegi területi épségét*, vagy mikor Jaures egyre hirdeti, hogy Franciaország Elzász-Lotharingiáról nem mondhat le, de törvényes jogát nem fegyverrel fogja kivívni, hanem önként és ellentmondás nélkül fogja majdan megnyerni az európai népek öntudatra ébredt békés szövetségétől ... akkor a szocializmus végleg eldobta a hazátlan bitangság pose -át és átvette a nemzet összes anyagi és szellemi aspirációinak örökségét a nemzeti liberalizmus kezéből. Nem szellemeskedés és nem paradoxon: ma Bebel, Jaures, Ferri, Vandervelde és többiek az eredeti, tiszta nemzeti irány egyedüli képviselői az osztályérdekeket hajszoló naczionalizmussal szemben.

És ezt egyikép átérzi az utolsó szervezett francia munkás és Anatole France, a francia esprit királya.

Jól tudom, hogy ezzel az elmélkedéssel még nincs eldöntve az e speciálisan magyar probléma, melyből kiindultam. Belátom, hogy a mi nemzeti problémánk a kevert nemzetiségi viszonyok mellett oly sajátos, hogy arra *pur et simple* a nyugati eredményeket átvinni elhamarkodottság volna. De nincs semmi kétségem az iránt, hogy nemzeti fenmaradásunk legégetőbb problémájára a válasz az itt követett nyomokon, az itt vázolt tanulságok figyelembevételével keresendő. Mert a közel jövőben Magyarország haladásának kulcsa e határkérdésben van elrejtve.

Talán lesz még alkalmam megoldását egy külön cikkben megkísérelni.

Jászi Oszkár.